

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Ympäristösopimuksista lisää lumoa ja vesienhoitoa

Kalle Hellström ja Anu Ainasoja, ProAgria/MKN Maisema

Webinaari
23.3.2023

Hankkeet mukana:
Rantalaidun,
Kylien maisema-
helmet, Viisasta
vesiensuojelua,
Tietolinkki

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Maiseman ympäristösopimuksilla luonnon monimuotoisuutta

23.3.2023

Kalle Hellström

**Maiseman- ja luonnonhoidon asiantuntija
ProAgria Oulu/ Oulun Maa- ja kotitalousnaiset
Kylien maisemahelmet-hanke**

ProAgria
Oulu

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Mitä perinnebiotoopit ovat?

= luonnonniityt, hakamaat, metsälaitumet

- Syntyneet perinteisen maatalouden käytäntöjen, kuten karjan laidunnuksen ja niiton seurauksena
- Ei muokattu, viljelty eikä lannoitettu, usein kivisiä
- Eivät säily ilman käyttöä ja hoitoa
- Tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle

- Maatalousluonnon ja maiseman ympäristösopimuksen voi saada pellon ulkopuoliselle niitty- tai laidunalueelle, joka voidaan luokitella perinnebiotoopiksi tai maatalouskokonaisuudessa sijaistevaksi luonnonlaitumeksi. Hoitomuotona tulee olla laidunnus tai niitto+korjuu.

Esimerkkejä ympäristösopimukseen soveltuvista perinnebiotooppi- ja luonnonlaidunkohteista

Tuore-kuiva **heinäniitty**, Muhos

Entiselle pellolle kehittynyt **tuore niitty**, Taivalkoski

Puustoiset perinnebiotoopit ovat harvapuustoisia **hakamaita** tai varjoisempia **metsälaitumia**, Haapavesi

Tulvaniitty Iijoella, Jurmu

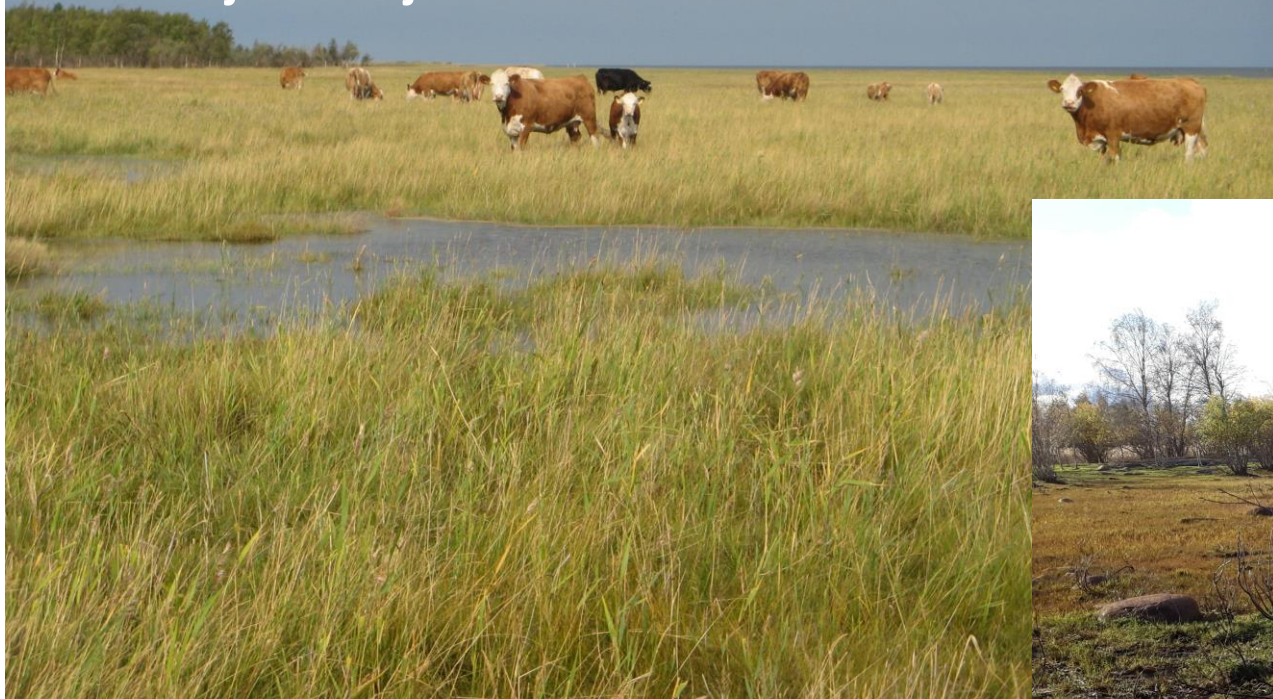
Laidunnettu **rantametsä**, Siikajoki

Pitkään hoidettu **metsälaidun**, Taivalkoski

Merenrantaniityt

- Yleisin perinnebiotooppityyppi Pohjois-Pohjanmaalla

<- Emolehmien laidun Hailuodossa

Lampaiden hoitama rantaniitty Pyhäjoella ->

Ympäristösopimukseen hyväksytty myös **luonnonlaitumia**, jotka voineet syntyä entiselle pellolle, Pulkkila

Lampaiden noin viisi vuotta hoitama luonnonlaidun, Haapavesi

Mistä tunnistaa luonnon monimuotoisuudeltaan arvokkaan niityn/perinnebiotoopin?

- Kukkivia ruohoja enemmän kuin heiniä
- Monipuolinen lajisto, ei selviä valtalajeja
- Karu läpäisevä maaperä
- Paisteinen kasvupaikka
- Kivinen tai kallioinen kasvupaikka
- Kalkkivaikutus
- Vähän typensuosijakasveja (esim. nokkonen, koiranputki, rönsyleinikki, voikukka, juolavehnä)
- Merkkejä vanhasta laidunkäytöstä (aitoja)
- Merenrantaniityillä ja jokien tulvaniityillä monipuolisesti eri kasvillisuusvyöhykkeitä

Pyhännän Tavastkengän Ala-Kurkelan rantalaidun - yhdistyksen kunnostusprojekti vuodesta 2013

- Pyhännän Tavastkengän Maa- ja kotitalousseura on esimerkki aktiivisesta yhdistyksestä, joka on ottanut hoitaakseen arvokkaan perinnebiotoopin ja kosteikon.
- Yhdistys aloitti umpeenkasvaneen laitumen kunnostuksen talkoilla 2013. Kylällä pidetty myös neljä kansainvälistä työleiriä
- Jatkohoito nautojen laidunnuksella, nykyisin hoitajana oman kylän ylämaankarja.
- Yhdistys on solminut hoidosta maiseman ympäristösopimuksen
- Kohde valittiin Vuoden maisemateoksi 2016 Pohjois-Pohjanmaalla. Vieressä kuvapari 2013 vs. 2020.

Raivauksella ja säännöllisellä laidunnuksella kylämaisemaa saatu avattua ja luonnon monimuotoisuutta edistettyä. Tavastkengän kylä mukana Kylien maisemahelmet-hankkeessa 2022-2024 ja uusia maisemanhoitokohteita suunnitteilla.

Umpeenkasvaneen laitumen kunnostuksessa oli paljon alkuraivaustyötä. Tähän sopivat avuksi esim. työleirin vapaaehtoiset tai työllistetyt. Uusina ideoina työpaikan virkistyspäivätalkoot ja Helmi-rahoitus (ostopalvelu).

Kuva: Matti Leiviskä

Perinnebiotoopin kunnostusesimerkki Pudasjärveltä, Sotkajärven Pöllänjokisuiston tulvaniityt

- Luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi 1990-luvulla
- Tulvaniityn hoito loppui vähitellen 1970- ja 80-luvuilla. Kasvoivat hiljalleen umpeen. Ympäristökeskus raivasi pajukkoja 2000-luvun alussa. Kunnostusta alettiin miettiä Pohjoisen maisemahelmet-hankkeen maasto-työpajassa kesällä 2019. Inventointi ja kunnostussuunnitelma Helmi-rahalla 2020. Metsähallitus raivasi Pöllänjoen eteläpuolella n. 6 ha aluetta syksyllä 2021. Paikalliset lampurit aloittivat alueen laidunnuksen kesällä 2022 (rahoitus Helmi-ohjelmasta).

Tulvaniitty ennen kunnostusta 2.7.2020

Sama alue raivattuna ja 1 kesän laidunnuksen jälkeen 30.8.2022

Kuva: Anne Holmström

- Sotkajärven Pöllänjokivarressa on inventoitu tulvaniittyjen perinnebiotooppeja 55 hehtaaria.
- Oman kylän kaksi lammastilaa hoitavat kohteita jatkossa, hoitoalaa vähitellen laajentaen. Toisella tilalla yli 20 vuoden kokemus luonnonlaidunten hoidosta. Lampaiden kuljetusta varten joenvarsi- ja saarikohteisiin on rakennettu lautta.
- Kohteen etuja: vähän aidan tarvetta, koska suurelta osin rajautuvat vesistöihin. Rehuntuotto tulvan ravitsemilla niityillä hyvä.

Vesienhoitoa ja lumoa kosteikoilla

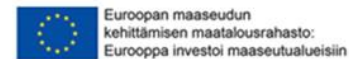
Anu Ainasoja,

Maisema- ja ympäristöasiantuntija

ProAgria Keski-Pohjanmaa /MKN Maisema

Viisasta vesiensuojelua -hanke

23.3.2023

ProAgria

**Miksi kosteikoita
tarvitaan?**

- Luonnonvaraiset kosteikot ovat vähentyneet ja uhanalaistuneet (maankäyttö ja kuivatus)
- Kosteikot lisäävät luonnon monimuotoisuutta. Ne ovat monien kasvi- ja eliölajien suotuisia elinympäristöjä.

Kosteikot monipuolistavat maisemakuvaa

Kosteikot hidastavat veden virtausta, sekä sieppaavat vesiä rehevöittäviä ravinteita (N, P) ja kiintoaineita

Ne toimivat myös vesivarastoina ja veden viivyttäjinä (tulvanhallinta/kasteluvesi)

Kosteikot monipuolistavat
myös
virkistyskäyttömahdollisuuksia

Monivaikutteinen maatalouskosteikko soveltuu

- Sellaisten vesistöjen valuma-alueille, missä voidaan merkittävästi ja tarkoituksenmukaisesti
 - pienentää maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta
 - lisätä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta
 - edistää riista-, kala- ja raputaloutta
 - edistää ilmastonmuutoksen hillintää suon kaltaiseksi alueeksi muutetulla turvepellolla
- Joutomaalle, vanhan kosteikon paikalle, märkänä pysyvälle peltoalueelle...

Kosteikon rakenne

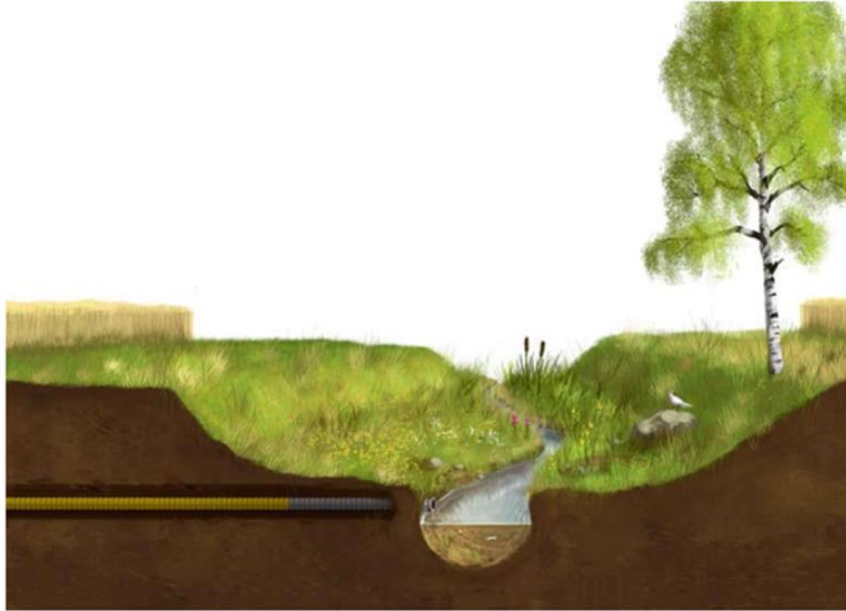
- Kosteikko voidaan perustaa patoamalla ja/tai kaivamalla
- Kosteikoille ominaista:
 - kosteikon vaihtumisvyöhykkeet
 - vaihteleva vedensyvyys
 - saarekkeet, saaret, uomat, loivat ja mutkittelevat rannat, lietkentät, pienet pohjapadot
 - kasvillisuus kehittyy yleensä luontaisesti muutamassa vuodessa
 - runsas kosteikkokasvillisuus (saa täyttää noin puolet vesialasta)

Joissain tapauksissa kasvillistumisen kehittymistä voi olla syytä auttaa

2-profiilisen uoman poikkileikkaus

Kuva: Metsästäjä 3 / 2009

Kaksitasouomat

Kosteikkojen hoitotoimenpiteet

- Suunnitelmallisilla hoitotoimenpiteillä ylläpidetään ja edistetään kosteikon toiminnallisuutta:
 - rakenteiden tarkistus ja kunnossapito (pohjapadot, eroosionsuojaus)
 - patojen toiminnan tarkkailu, vedenpinnan säätely (säätökaivot)
 - reuna-alueiden ja tulvatasanteiden raivaus, niitto tai laidunnus
 - haitallisten vieraslajien torjunta
 - pienpetojen pyynti (supikoira, kettu, minkki), petolintujen kyttäyspuiden poisto
 - lietteen poisto
 - toimenpidetarpeen seuranta ja toimenpiteiden kirjanpito

Ympäristön maankäyttö ja hoito

- yhtä tärkeää kuin kosteikon hyvä kunto
 - *nurmikaistaleet, puimattomat, patopenkereet, aukeat/pellot, riistapellot*
 - *hallitun hoitamattomat metsiköt*

Kiitos mielenkiinnosta!